

ВІДГУК

офіційного опонента

про дисертацію **Бабенко Тетяни Павлівни**

«Формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у процесі проектної діяльності»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.09 - теорія навчання

Актуальність обраної теми. В умовах реформування системи національної освіти, відповідно до документів загальнодержавного значення (Закон України «Про вищу освіту» (2014); Закон України «Про освіту» (2008); Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про державний вищий навчальний заклад» (1996); Концепції розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010 – 2020); Концепції розвитку охорони здоров'я населення України (2000); Загальнодержавній програмі «Здоров'я – 2020: український вимір» та ін.) однією з актуальних проблем окреслено якість підготовки висококваліфікованих, компетентних спеціалістів у всіх галузях, зокрема, з медсестринства, котрі володіють суміжними спеціальностями і здатні до осмисленого аналізу, самостійних дій та корекції власної діяльності, самоосвіти і самовдосконалення. Оскільки, людина розвиває свої суттєві сили у доцільно організованому освітньо-виховному середовищі, для майбутніх медиків перспективним є педагогічний процес із обов'язковим застосуванням новітніх технологій, модернізація змісту й удосконалення організації навчання у закладах медичної освіти I–II рівнів акредитації, а одним із шляхів може бути запровадження проектування.

Автор дисертаційної роботи цілком слушно відзначає, що актуальність дослідження визначається і посилюється наявністю суперечностей між: 1) зростанням вимог суспільства до якості надання медичних послуг та недостатнім рівнем сформованості умінь і навичок професійного значення, зокрема дослідницьких; 2) рівнем наукового осмислення проблем пацієнта й недостатнім методичним забезпеченням процесу формування дослідницьких умінь і навичок, обмеженістю можливостей викладачів; 3) необхідністю формування у студентів-медиків здатності до творчого розв'язання клінічних завдань щодо здійснення пошукової діяльності в умовах лікувально-профілактичних установ та відсутністю науково обґрунтованих дидактичних засад реалізації такого процесу.

Необхідність підготовки для медичної галузі спеціалістів нової формції, здатних до ефективної пошукової, дослідницької діяльності,

актуалізує комплекс завдань, які потребують наукового вирішення, що ще раз підтверджує своєчасність дисертаційного дослідження Т.П.Бабенко, предметом якого обрано формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичних коледжів у процесі проектної діяльності (С.6).

З огляду на це, а також через відсутність у вітчизняній теорії навчання цілісної педагогічної розвідки з окресленої проблеми, актуальність рецензованої дисертації не викликає сумнівів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Детальне ознайомлення з текстом дисертації Т.П.Бабенко дає підстави стверджувати, що підхід дисертантки відзначається фундаментальністю і ґрунтовністю. Варто відзначити, що дисертантка на високому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, об'єкт, предмет дослідження. Зокрема, цілком слушно поставлено мету дослідження: розробити, науково обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність та доцільність саме змісту дидактичної моделі формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у процесі проектної діяльності та дотичних до неї дидактичних умов.

Слід відзначити обґрунтованість наведених дисертанткою висновків, які базуються на грамотному використанні й чіткій аргументації загальнонаукових, спеціальних методів дослідження (*теоретичних*: аналіз, синтез, порівняння, моделювання систематизація та узагальнення; *емпіричних* анкетування, бесіда, тестування, спостереження метод експертних оцінок; констатувальний і формувальний експеримент, *методів математичної статистики*) з урахуванням специфіки наукової розвідки.

Справляє позитивне враження джерельна база роботи. Видання, включені до списку використаної літератури, свідчать про значну науково-пошукову роботу, що сприяло проведенню об'єктивного аналізу означеної проблеми, високий рівень наукової підготовки автора, її наукову зрілість.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Детальне ознайомлення з дисертаційною роботою Т.П.Бабенко дає підстави стверджувати про достатній рівень достовірності її основних наукових положень, висновків і пропозицій.

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну.

По-перше, заслуговує уваги науковців створена дидактична модель та розроблені дидактичні умови, що забезпечують результативність формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у проектній діяльності.

По-друге, цінним є шляхи упровадження проектування в систему навчання медичних коледжів, конкретизовані Т.П.Бабенко. На підставі науково-теоретичного аналізу психологічних, педагогічних та дидактичних досліджень нею уточнено типологію навчальних проектів з огляду на медичну специфіку, виокремлено категорію «медсестринський проект».

По-третє, вартісним у теоретичному та прикладному аспектах є запропонований в роботі багаторівневий аналіз сутності понять «дослідницькі уміння та навички студентів медичного коледжу», визначено й докладно схарактеризовано структуру (інтелектуальні, аналітичні, комунікативні, операційно-маніпуляційні), критерії (теоретичний, діяльнісний, професійний, комунікативний, творчий) та рівні (репродуктивний, відтворювально-продуктивний, креативний) їх сформованості.

Вважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Подальшого розвитку набули ідеї організації навчання в закладах медичної освіти I – II рівнів акредитації через упровадження проектування, наукового осмислення феномена «дослідницькі уміння і навички студентів-медиків».

Позитивно, що Т.П.Бабенко цілісно й системно підходить до обґрунтування методологічних засад функціонування запропонованої дидактичної моделі формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу через проектування слугують особистісно зорієнтований, діяльнісний та проблемний підходи (С.112). У запропоновану модель закладено етапність в опануванні дослідницьких умінь і навичок студентами-медиками. Вивчення клінічних дисциплін є логічним продовженням базових предметів природничо-наукового циклу. Уміння та навички, що формуються в опануванні певного курсу, ґрунтуються на попередніх, а нові їх закріплюють. За таких умов забезпечується фундаменталізація навчання у вигляді цілісності процесу, що вибудовується, спираючись на взаємозв'язки та взаємодію термінологічних і маніпуляційних компонентів дисциплін (С.122).

Привертає увагу висвітлення здобувачкою особливостей проектної та дослідницької роботи студентів-медиків. Реалізація кожного компонента забезпечується відповідними методами, прийомами, формами та засобами навчання. (розділ 1).

Заслуговують схвальної оцінки теоретичні висновки дисертантки щодо структури дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу, визначених критеріїв, показників та рівнів їх сформованості, здійсненого

моделювання процесу формування дослідницьких умінь і навичок студентів-медиків через проектування, обґрунтованого змісту та запропонованої методики формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу через проектування. У роботі визначено та з'ясовано зміст ефективних дидактичних умов: 1) належний рівень професійної компетентності викладачів та відповідне методичне забезпечення в контексті медсестринського проектування; 2) опанування студентами-медиками дослідницькими вміннями і навичками у проектній діяльності, що забезпечується етапністю процесу та диференційованістю клініко-ситуаційних завдань; 3) моніторинговий контроль сформованості дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу (розділ 2).

Не викликає заперечень і сама структурно-функціональна теоретична дидактична модель процесу формування дослідницьких умінь і навичок студентів-медиків через проектування, представлена на С.131.

Важливо, що здобувачка, враховуючи системний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, індивідуально-творчий методологічні підходи, експериментально перевірила ефективність дидактичних умов, моделі та методики формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у проектній діяльності під час вивчення фундаментальних та клінічних дисциплін (розділ 3).

Загалом, аналіз проблеми дав можливість здобувачці зробити аргументовані висновки до розділів та загальні висновки, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті.

Позитивний аспект роботи – наявність додатків, де представлено навчальну програму до спецкурсу «Основи дослідницької діяльності у проектуванні» для студентів медичних закладів освіти I – II рівнів акредитації, комплекс навчально-методичних матеріалів. Запропонований навчально-методичний матеріал посилює основний зміст дисертації, збагачує теорію навчання.

Основні положення дисертації Т.П.Бабенко повною мірою відображено в 26 публікаціях (24 одноосібних і 2 у співавторстві), 6 із яких – у фахових виданнях; 6 у зарубіжних виданнях; у тезах 10 науково-практичних конференцій; навчально-методичному комплексі спецкурсу «Основи дослідницької діяльності у проектуванні»; методичних рекомендаціях для викладачів «Організація дослідницької діяльності студентів-медиків через проектування»; навчально-методичному посібнику; робочому зошиті для практичних занять, апробовано у виступах на міжнародних, всеукраїнських конференціях.

Значущість результатів дослідження для науки і практики. На наш погляд, результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю. Вони можуть бути використані:

– для подальшого теоретичного й емпіричного дослідження проблеми навчальної діяльності майбутніх медиків, формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичних коледжів у процесі проектної діяльності;

– для проведення педагогічних досліджень формування дослідницьких умінь і навичок у вивченні спеціальних дисциплін, проблемного викладу та засвоєння навчального матеріалу, застосування різних активних методів і засобів навчання майбутніх фахівців медицини;

– у навчальному процесі, а саме: у викладанні курсів анатомії людини у медичних навчальних закладах I–II рівнів акредитації, які готують фахівців медицини середньої ланки та післядипломній освіті; при розробленні галузевих стандартів підготовки молодших спеціалістів, бакалаврів та магістрів за напрямом «Медицина» (спеціальність «Сестринська справа»); науково-методичного забезпечення формування дослідницьких умінь і навичок у процесі підготовки майбутніх спеціалістів у навчально-виховному процесі медичного коледжу з метою підвищення її ефективності. У цьому ми вбачаємо теоретичне значення виконаної дисертаційної розвідки.

Важливість результатів дисертаційного дослідження підтверджують документи про упровадження їх у навчально-виховному процесі Житомирського інституту медсестринства (довідка № 298 від 20.06.2014 р.), Криворізького медичного коледжу (довідка № 116 від 03.02.2015 р.), Кіровоградського медичного коледжу ім. Є. Й. Мухіна (довідка № 207 від 10.02.2015 р.), Нікопольського медичного училища (довідка № 265 від 18.06.2013 р.), Дніпропетровського базового медичного училища (довідка № 10-410/01 від 04.07.2013 р.), Дніпродзержинського медичного училища (довідка № 235 від 18.06.2014 р.).

Зміст дисертації, її завершеність і оформлення. Вважаємо, що здобувачка на основі всебічного і глибокого аналізу проблеми розробила логічну структуру дисертаційного дослідження.

Робота, загальний обсяг якої складає 272 сторінок, з яких основного тексту –194, складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, 11 додатків, розміщених на 42 сторінках і за структурою відповідає нинішнім вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук.

У вступі доведено актуальність теми, коректно подано понятійний апарат.

У першому розділі охарактеризовано базові поняття дослідження; проаналізовано стан розробленості проблеми формування дослідницьких умінь і навичок студентів-медиків; визначено особливості упровадження проектування у навчально-виховний процес медичного коледжу.

Різноаспектний аналіз, смілива полеміка з дискусійними підходами сприяють ґрунтовному розкриттю сутності та проведенню кореляції базових понять дисертації «дослідження», «дослідницькі уміння», «дослідницькі навички», «проект», «проектна діяльність», на підставі чого Тетяна Павлівна науково обґрунтовує сутність понять «дослідницькі уміння студентів-медиків» та «дослідницькі навички студентів-медиків». На основі ретельно опрацьованих філософських, психологічних, педагогічних джерел дисертантка на достатньому науковому рівні з'ясовує проблему реалізації можливостей проектування в навчально-виховному процесі коледжу задля формування дослідницьких умінь і навичок; визначає психологічні засади окресленого явища із урахуванням специфіки навчання у медичних закладах освіти.

У другому розділі обґрунтовано структуру дослідницьких умінь і навичок студентів-медиків, визначено критерії, показники та рівні їх сформованості; виокремлено дидактичні умови процесу формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у процесі проектної діяльності; означено підходи, принципи, форми, методи, прийоми, засоби навчання та здійснено його моделювання.

Позитивної оцінки заслуговує позиція дисертантки щодо розгляду формування дослідницьких умінь і навичок студентів-медиків через проектування як цілеспрямований поетапний процес, у якому на кожному етапі послідовно формуються виокремлені компоненти означених категорій, акцентуються рівні опанування дослідницьких умінь, їх трансформацію у навички на теоретичних, позааудиторних, лабораторних та практичних заняттях.

Вивчення теоретичних засад проблеми дослідження стало основою для проведення констатувального етапу експерименту, метою якого було здійснити діагностику стану сформованості дослідницьких умінь і навичок студентів-медиків та виявити їх рівні. Запропоновані критерії (теоретичний; діяльнісний; професійний; комунікативний; творчий) загалом ураховують специфіку майбутньої професійної діяльності й відображають рівень сформованості загальних (інтелектуальних, аналітичних, комунікативних) і

спеціальних (операційно-маніпуляційні) дослідницьких умінь й навичок, конкретизуються дослідницею за допомогою відповідних показників.

Результати дослідно-експериментальної роботи, описані в третьому розділі, підтвердили кількісні та якісні позитивні зміни в рівнях сформованості дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу через проектування за кожним із критеріїв.

Вірогідність наукових результатів забезпечується опорою на фундаментальні та сучасні наукові дослідження, відповідністю теоретичних та емпіричних методів меті й завданням, результативністю розроблених організаційно-дидактичних засад та ефективністю запропонованої дидактичної моделі.

Додатки увиразнюють хід дослідницького пошуку. Список використаних джерел (325 позицій), а також посилання на них у тексті дисертації здійснено загалом із дотриманням вимог.

Завершується робота досить розгорнутими висновками, які впливають зі змісту роботи, є логічними, слугують віддзеркаленням основних результатів дисертаційної роботи.

Виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновків, що розглядувана робота є завершеною працею, у якій отримані нові науково обґрунтовані теоретичні і експериментальні результати, що в сукупності є суттєвими для розвитку теорії навчання. Дисертантці вдалося реалізувати його мету, розв'язати поставлені дослідницькі завдання.

Відповідність змісту автореферату і основних положень дисертації. Структурна побудова, результати роботи, основні висновки, що викладені в авторефераті, відповідають і повністю відображають основні положення дисертації. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та критичні зауваження до дисертаційної роботи. В цілому, оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження Т.П.Бабенко, вважаємо за потрібне висловити певні *побажання та зауваження дискусійного характеру:*

1. Одним із показників сформованості дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу визначено «усвідомлення компонентів студентського дослідництва і проектування» (с. 100 дисертації). На нашу думку, термін «усвідомлення» не можна співвідносити з уміннями і навичками.

2. Ґрунтовний аналіз структури та змісту дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу, поданий у розділі 2 «Організація

процесу формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у проектній діяльності», варто було б доповнити паралельним розглядом систем його проведення. Це б, на наш погляд, надало описаному досвідові більшої ваги та перспектив використання в умовах сьогодення.

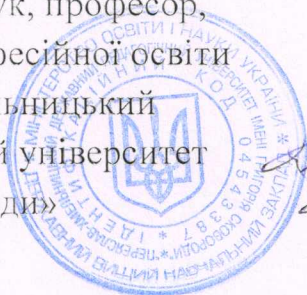
3. Задля доведення й підтвердження достовірності одержаних результатів дисертаційного дослідження й ефективності авторських підходів до формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу через проектування уважасмо за доцільне урізноманітнити методи математичної статистики, що дозволило б здійснити глибокий аналіз результатів експериментального дослідження.

4. З огляду на використану під час написання дисертації значну кількість наукової літератури, доцільно було б розглянути у порівняльному аспекті вітчизняний і зарубіжний досвід реалізації підходів у формуванні дослідницьких умінь і навичок середнього медичного персоналу, зокрема медичних сестер.

Проте, висловлені зауваження та побажання не знижують загальної позитивної оцінки рецензованого дослідження.

Загальний висновок. Аналіз дисертаційної роботи «Формування дослідницьких умінь і навичок студентів медичного коледжу у процесі проектної діяльності», автореферату та праць здобувача, опублікованих за темою свідчить, що дисертація за актуальністю, змістом, обсягом, науковою новизною, обґрунтованістю наукових положень, достовірністю, практичним значенням, якістю оформлення та повнотою викладу відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567, а її автор Бабенко Тетяна Павлівна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.09 – теорія навчання.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри професійної освіти
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький
державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»



Handwritten signature of I.I. Dobroskok

ПІДПИС І.І.Доброскок
Засвідчую:
Нач. ВК

Handwritten signature of the Head of the Department